

Ukradené dětství

Vlastní matku
nepoznala,
zato násilí
a utrpení
ano.

Lisa Brönnimann
Ulrike Renk

Copyright © 2017 by Bastei Lübbe AG, Köln
Translation © Pavel Dufek, 2020
Copyright © ALPRESS, s. r. o.

Všechna práva vyhrazena.

Žádnou část knihy není dovoleno užít
nebo jakýmkoli způsobem reprodukovat bez písemného
souhlasu držitele práv, s výjimkou krátkých citací
nebo odkazů, které tvoří součást kritického hodnocení.

Na ochranu práv osobnosti byla změněna jména a detaily.

Z německého originálu Niemandskinder
vydaného v roce 2017
nakladatelstvím Bastei Lübbe AG, Köln
přeložil Pavel Dufek
Redakční úprava Helena Škodová
Grafická úprava obálky Tomáš Řízek
Vydalo nakladatelství Alpress, s. r. o., Frýdek-Místek,
v edici Klokan, 2021
shop@alpress.cz
Vydání první

ISBN 978-80-7633-514-1

Tuto knihu věnuji mnoha dalším dětem odtrženým od matky, které potkalo totéž nebo něco podobného. Napsala jsem ji pro ty, kdo neměli takové štěstí jako já a hledali řešení v sebevraždě. A také pro matky a otce, jimž byly odebrány děti a kteří tak jako má matka zoufale bojovali s větrnými mlýny byrokracie. A především ji věnuji svým dětem a manželovi, neboť stáli při mně v časech dobrých i zlých.

Prolog

Podzim 1998

Zvoní listonoš. Otvírám. Doporučená zásilka. Srdce mám až v hrdle. Doporučený dopis? To nikdy nevěští nic dobrého. Že by dopis od soudu nebo z úřadu? Třesoucími se prsty se podepisuji, přebírám tlustou obálku a obracím ji v rukou. Je od advokáta z Curychu. Jeho jméno mi nic neříká. Co po mně chce?

Taková psaní vždycky přinášejí špatné zprávy. To už jsem v životě poznala.

Odnáším si ho nahoru a pokládám na kuchyňský stůl. Vařím si čaj. Obálka leží na stole a zdá se těžká. Nemůžu ji otevřít, ne tak jednoduše. V mém životě se toho přihodilo hodně. Až moc zklamání, přespříliš ošklivých věcí, kdy se o mně rozhodovalo a já dostala vyrozumění v dopise.

Co to bude tentokrát?

Žádnou úřední poštu nečekám. Ani od právního zástupce.

Nasypu si do čaje cukr, zamíchám ho, sedám si ke stolu a беру obálku do rukou. Je těžká, objemná, není v ní jenom jeden list, ale několik.

Osahávám ji po stranách, snažím se přijít na to, co v ní vězí. Jak se zdá, ještě jeden, menší dopis. Děším se toho, ale zvědavost je silnější. Beru kuchyňský nůž a opatrně obálku rozřezávám. Je v ní psaní a opravdu ještě druhá obálka, nenadepsaná.

Pokládám ji před sebe, list rozvážně rozvírám, rukou ho uhladím a zhluboka se nadechnu.

Pouštím se do čtení.

Vážená paní Brönnimannová,

jmenuji se XY a jsem advokát z Curychu. Neznáme se. Byl jsem pověřen, abych se s Vámi spojil, a sice Vaší biologickou matkou Rosinou Brönnimannovou.

Dlouhá léta Vás zoufale a marně hledala, a nyní Vás konečně našla.

Moje biologická matka? Překvapením mi spadla brada. Je mi něco málo přes třicet, a matka v mém dosavadním životě nikdy nehrála žádnou roli. Porodila mě a vzápětí odložila. Nestála o mě. Neexistovala jsem pro ni.

Skoro každé dítě má matku, která ho přivedla na svět. A každé dítě si přeje matku, která je bude milovat a opečovávat. Mě matka porodila, ale nikdy jsem neměla nikoho, komu by na mně záleželo. Byla jsem dětská pracovní síla, ničím dítě. Nechtěné, nemilované, nerespektované.

Předávali si mě dál a dál jako putovní pohár. Musela jsem plnit úkoly, vykonávat různé práce, ale nikdy mě nikdo neměl opravdově rád. Po tom jsem celý život toužila, i když jsem vlastně netušila, jaké to je.

Co se týká matky, pocity jsem měla docela jasné. Odmalíčka jsem musela poslouchat, že to byla mrcha, zkažená a prolhaná. Děvka, co měla jedno dítě po druhém, každé s někým jiným, a novorozeňata hned dávala pryč, protože jí byla na obtíž.

Matka mě nechtěla. Nikdy.

Zase se mi to honí hlavou.

Schovávám tvář do dlaní a potlačuji slzy. Už jsem jich prolila až až. Z touhy, beznaděje, vzteku a nenávisti.

A teď tu leží dopis od nějaké ženy, co mě údajně hledá dlouhé roky.

Já tu byla pořád, ale kdes byla ty, matko? Tahle otázka mnou projela jako blesk. Beru obálku a převracím ji v rukou. Potom zavírám oči. Venku si hrají děti, moje dcery. Smějí se a vriskají radostí. Sice nejsem dokonalá máma, to jsem nebyla nikdy, jenže která matka je? Dělán chyby, ale hlavně tu pro své ratolesti jsem. To jsem byla vždycky. A co ty, matko, ptám se do ticha – kdes byla ty, když jsem tě potřebovala? Co po mně teď chceš?

Co?

Ta otázka přede mnou v kuchyni leží jako vystřížená. Stejně jako neotevřený dopis na stole. Skutečné psaní; žádný sen nebo halucinace. Často jsem si přávala od matky nějaký kontakt. Ale teď? Už je na to pozdě. Dnes o to nestojím.

Žiji svůj život, mám vlastní rodinu. Matku nepotřebuji. Už ne. Teď už ne.

Vaše biologická matka Vás dlouhá léta zoufale a marně hledala, a nyní Vás konečně našla.

To mi píše ten advokát. Svírá se mi žaludek a polévá mě studený pot. Znova беру obálku opatrně do rukou a ohmatávám.

Pak ji otvírám. Vytahuji z ní korespondenční lístek. Je na něm rukopis mé matky, mé biologické, vlastní matky. Zdá se rozřesený, jako by ji těch pár řádků zmáhalo.

Abych si je mohla přečíst, utírám si slzy. Nepláču dojetím, ale zlostí, nenávistí. Třicet let zvládám život sama, a najednou mi do něj vstoupí ONA?

Co ode mě zničehonic chce? Matko, já tě potřebovala tenkrát, když jsem byla malá. Ale teď?

Potřebuje snad ona mě? Na to může zapomenout!

Zvedám korespondák a čtu.

*Moje milá dcero,
konečně tě zase mám...*

Milá dcero? Vyskakují a křičím. Milá dcero? To mě dopálilo. Jak se může opovážit? Trhám lístek na cucky a hážu je po stole. Pěstí bouchám do zdi. Taková drzost, oslovovat mě tak sladce! Milá dcero... Vždyť mě ani nezná, o mně a mém životě nic neví. Nemá ponětí, čím vším jsem si musela projít jenom proto, že mě nechtěla a odložila.

Ale já... já to musela prožívat.

Konečně tě zase mám.

„Nemáš nic!“ řvu vzteky. „Mě teda rozhodně ne. Neznám tě a ani tě poznat nehodlám. Pro mě jsi mrtvá! Mrtvá, mrtvá, mrtvá!“

Dopis od advokáta a cary papíru vyhazují do koše. Ale chvíli mi trvá, než se uklidním a zapudím myšlenky na ženu, která si troufá říkat matka, a přitom mi způsobila tolik utrpení, když se mě zřekla a tím připustila, aby se ze mě stala dětská pracovní síla.

1. kapitola

Září 1970

Je mi pět let, jmenuji se Lisa a mluvím německy a francouzsky. Žiji s „matkou“, „otcem“ a „sourozenci“ na vinařském statku v Romandii, frankofonní části Švýcarska. Na dřívější dobu si nevzpomínám, ale vím, že i když se ke mně „rodiče“ chovají jako k vlastní, nejsem jejich.

„Tak co, ty šilhavý trpaslíčku, nechtěla bys nášup?“ ptá se mě vinařka láskyplně. „Na svůj věk jsi moc mrňavá a hubená. Potřebuješ vyrůst a zesílit.“

„Proč?“ ptám se zvědavě.

„Abys pozdějc mohla pracovat jako starší holky, třeba Annabelle.“

Krátce o tom popřemýšlím. Zrovna jsme dojedli přesnídávku. Mám za úkol prostírat stůl. To samé odpoledne, když je čas svačiny. Jsme zase na vinohradu. Buclaté a hladounké kuličky hroznů se na sluníčku třpytí. Listy révy svítí žlutě, červeně a oranžově. Je tady krásně, jsem z toho jako u vytržení. Dívám se dolů na jezero, ve kterém se zrcadlí hory.

„Co je na druhé straně hor?“ ptám se. „A jak se tam dá dostat? Co se stane s hrozny, když je sesbírám? A jak to, že se listy zbarvují, a nezůstávají zelené?“

Moc se vyptávám a na většinu otázek dostávám pravdivou odpověď.

Můj úkol spočívá v tom, sbírat ze země popadané hrozny a dávat je do koše. Vlastně do takového dřevěného vědra, co nosím na zádech. Když ho naplním, odnesu jej k velkým kádím a tam vysypu. Potom sbírám dál.

Na vinici jsme všichni: vinař, jeho žena, jejich tři vlastní děti, několik gastarbajtrů jako viniční čeládka a nás pět děcek na práci. Já jsem ze všech nejmladší, takže dostávám lehčí úkoly a nijak se nenadřu.

Krátce po třetí odpoledne mě vinařka volá a musím honem prostřít stůl.

K jídlu máme špek, chleba a ovoce, k pití děcka sirup a dospělí kafe nebo čaj. Takhle se posilníme a všichni se vracíme na vinohrad.

Slunce pomalu zapadá za pohoří, celé okolí se rozzáří ještě silněji, barvy se zdají výraznější. Hospodyně si od nás děti bere koše a chvíli si smíme hrát na honěnou mezi kmeny révy. Cítím se tu jako v ráji. Ale za okamžik se zešeří a všichni jdeme zpátky do obytného domu, který stojí nahoře na stráni. Vítají nás osvětlené bílé zdi účelně zařízeného třípodlažního stavení. Jsou v něm rozhlasový a černobílý televizní přijímač a pro nás děti karty, skládačka a kostky. Na dvoře můžeme hrát bocci, fotbal nebo skákat přes švihadlo. Od pondělka do soboty chodíme sklízet víno, v neděli musíme do kostela. Na vinici mám dostatek pohybu, můžu běhat a skákat. To mi vyhovuje, protože dřepět na fleku mě nebaví.

Je neděle a Annabelle mi jako každý den češe zlatohnědé vlasy a splétá je do copu. „Drž!“ napomíná mě. „Nemel se,“ směje se a pevně mě chytí, abych se nevrtěla.

Vystrkují dolní ret. „Teď sebou ještě můžu házet, ale za chvíli už ne.“

Všichni jdeme společně dolů do vesnice do kostela. Bohoslužeb se děším. Ne kvůli kázání nebo zpěvu, ale

protože musím sedět mezi Marií a Joëlle bez hnutí, na nejvyšš trošku kývat nohama. Přitom bych radši tancovala a zpívala.

„Buď zticha! Rušíš kněze!“ kárá mě Maria nejednou.

Konečně nám farář žehná a já úlevou vyskakují z lavice. Venku je nádherně, děláme si piknik u jezera.

Dospělí popíjejí víno, my děti hroznovou šťávu. Ta mi vůbec nechutná. Je moc kyselá a zároveň nahořklá. Aspoň máme voňavý čerstvý chleba, slaninu a klobásy, sladké máslo a marmeládu.

Jeden z mužů vytahuje koule na bocci a začínají hrát. Joëlle mě odvádí ke břehu jezera, zouváme se, svlékáme si punčochy a čvachtáme se v průzračné studené vodě. Dospělí si vyprávějí vtipy a řehtají se. Já většinu fór nerozumím, ale stejně se směji, poněvadž se cítím dobře, v bezpečí.

Později někdo zanotuje a všichni se přidávají. Pějí veselé i smutné písně. Já se choulím Marii do klína a ona mi smotává copy do věnce.

„Jé, to je paráda,“ říkám si, když večer uléhám do postele a v duchu si promítám, co jsme dělali přes den. „Takové krásné časy. Že mám ale štěstí!“

Proč si to myslím? Když se tady cítím dobře, tak jsem předtím nemohla být šťastná. Ale co vlastně bylo předtím? Už ani nevím. Ať se snažím, jak chci, nemůžu si vzpomenout. Zdá se mi, jako bych tady žila celou věčnost, ale to je samozřejmě hloupost, já vím. Zato teď už tady zůstanu napořád a budu členkou rodiny. Aspoň s tím počítám. Tím pádem můžu usínat spokojeně.

V pondělí se začíná brzo ráno, práce volá. Mně to nevádí, jsem ráda, že mám svou úlohu a místo v kolektivu.

Po večeri se dospělí koukají na zprávy v televizi, tak nesmíme dělat kravál. Umýváme nádobí a uklízíme. Až to

doděláme, smíme si podle libosti hrát na dvoře. Jestli nám to nepřekazí počasí. Za deště sedáváme společně u stolu, hráváme stolní hry nebo v kostky. Dost se u toho nasmějeme.

Pětadvacátého září je zataženo. Pořád pokukuji po obloze. Mraky visí těsně nad vrcholky hor. Doufám, že se nerozprší.

„Lízinko!“ volá na mě znenadání hospodář.

Copak mi chce? Hopsám k němu a ukazuji mu nůši, už zase z poloviny zaplněnou.

S úsměvem si ji ode mě bere. „Už ji nepotřebuješ,“ povídá. „Odvedou si tě pryč. Pojď, moje paní má pro tebe na rozloučenou překvapení.“

Překvapení? Co to může být? Z těch vět vnímám jen tohle slůvko, které nadchne snad všechny děti. Zmínku o loučení neberu na vědomí.

Poskakuji před ním po cestě k domu na stráni. Na dvoře stojí vinařovo auto. Má někam namířeno? honí se mi hlavou. Vtom mi zrak sjede na kufřík vedle vozu. Ten je přece můj. Zůstávám stát jako opařená. K čemu potřebuje můj kufřík? Ale ať si ho klidně nechá, říkám si. Najednou vidím i statkářku. V ruce drží panenku. Nádhernou, s plavými vlasy. To má být to překvápko? Ta panenka je fakt pro mě? Nemůžu od ní odtrhnout oči. Vlastní panenku jsem ještě nikdy neměla. Krůček po krůčku se přibližuji k paní domu a ani si nevšímnu ženy stojící po jejím boku.

„Nazdar, Liso,“ oslovuje mě neznámá a vykročí mi vstříc. Tím mi zatarasí cestu k vinaře. „Já jsem Rosmarie a doprovodím tě do Meienriedu. Už tě tam toužebně očekávají pěstouni.“

Co to říká? Pěstouni? A co panenka? Je teď moje? Na nic jiného nedokážu myslet. Jenomže mi ji statkářka nedává. Že by byla pro někoho jiného?

Vinař nakládá můj kufřík do auta.

„Musíš jet se mnou,“ slyším Rosmariin hlas. Poprvé se na ni podívám. V plášti a s kabelkou vypadá elegantně, ale rysy tváře má navzdory úsměvu tvrdé. Protože se usmívá jenom pokřivením úst, nikoli očima.

Pomaloučku mi dochází, že odjíždím. Že mám ze statku odejít, jelikož na mě kdesi někdo čeká. Ale vždyť jsem doma tady!

Celá popletená se dívám na statkáře.

„Tak si nastup!“ popohání mě. Zní to skoro mrzutě. Jak se zdá, poprvé se na mě zlobí. „Pospěš si. Nemám času nazbyt.“

„Rozluč se,“ pobízí mě Rosmarie a dodává: „A koukej nasednout.“

Svírá se mi žaludek, jako kdybych snědla moc hořkých a nezralých hroznů. Náhle mám pocit, že to je loučení nadlouho. Možná dokonce navždycky. *Nenastupuj*, našepťává mi vnitřní hlas.

„Jak dlouho tam ještě budeš okounět?“ okřikuje mě domácí, teď už vztekle. „Dělej!“

„Ne!“ křiknu a chytám se vinaře za nohu. „Ne, prosím vás! Já nechci pryč. Zůstanu tady. Je to přece můj domov a vy jste moje rodina.“

„Musíš odjet!“

„Proč mě vyháníte?“

„Proč? Proč? Nevypytávej se pořád. Prostě to tak je.“ Setřásá mě a strká mě dovnitř. „Vlez tam konečně.“

Vzápětí sedím bezmocně v autě. Také Rosmarie rychle nasedá. Vůbec to nemůžu pochopit. Slzy se mi derou do očí. Sjíždíme z kopce do vsi a já se zoufale ohlížím. Paní domácí stojí jako přikovaná. Nez mohla se ani na slůvko a nepomohla mi. Proč? Nerozumím tomu, jenom cítím rostoucí beznaděj.

„Proč?“ ptám se stále dokola, když se blížíme k nádraží.

„Moje milá Lízinko,“ promlouvá ke mně vinař, nyní opět vlídným tónem. „Odtedka budeš mít maminku a tatínka. Budou na tebe mít víc času než my. Ale v zimě tě budeme moct navštěvovat, to ti slibuju.“ Nato mi podává panenku, kterou jeho manželka těsně před odjezdem položila na sedadlo spolujezdce, a líbá mě na tváře. Má drsnou pleť a fousy mě šimrají. Všechno to vnímám jako přes závoj mlhy. Rosmarie mě bere za ruku; mačká mi ji, až to bolí. Druhou rukou popadá můj kufřík, pokyne statkáři a táhne mě do vlakového kupé.

„Já nechci žádnou jinou maminku a tatínka!“ volám zoufale. „Můj táta jsi přece ty!“

Vinař jen vrtí hlavou, obrací se a odchází. Vlak se zvolna dává do pohybu a já vyčerpaně usedám na sedadlo. Tisknu k sobě panenku. Je překrásná, má modré oči a blond vlásy. Můj první dárek v životě. Snad mi přinese útěchu. Po tvářích mi stékají slzy.

Připadám si úplně opuštěná.

Ani jsem neměla čas se rozloučit s ostatními. Až se večer zvesela vrátí na statek, zkrátka tam už nebudu. Bude se jim po mně stýskat? ptám se sama sebe. A to jsem si myslela, že mě domácí mají rádi, když se ke mně vždycky chovali tak laskavě. Teď je mi jasné, že lásku pouze předstírali. Všechno to bylo jenom divadlo. Komu se ještě dá důvěřovat? Nač se můžu spolehnout, když se mi intuice zatím ani jednou neosvědčila?

Rosmarie sedí proti mně a prohlíží si mě. Nemíním se s ní bavit. Unesla mě, odváží mě z domova. Nenávidím ji.

Jako by mi četla myšlenky. Z kabelky vytahuje rohlík plněný čokoládou a podává mi ho.

„Nemáš chuť?“ ptá se mě.

„Ne!“ vrtím hlavou trucovitě. Jen ať vidí, že se s ní nebudu jen tak kamarádit. Třeba si pomyslí, že mě adoptivní rodiče přece jen nebudou chtít, a odveze mě zpátky. Tahle

myšlenka ve mně nakrátko povzbuzuje naději, ale Rosmarie ji ihned zahání jízlivým úšklebkem.

„Když nechceš, tak nechtěj. Aspoň nebyde,“ utrousí a s chutí se do rohlíku pouští sama.

Ach, jak ráda bych se do té čokolády zakousla! Já ji totiž miluju! Jenže je pozdě. Sbíhají se mi sliny, ale umíněně je polykám. Rosmarie nesmí poznat, jak moc mě tím mučí. Koukám z okna, celou cestu se na ni už nepodívám. Nesnáším ji. Je zlá, vyrvala mě z mého ráje.

Na jedné stanici vystupujeme a pokračujeme poštovním vozem. Ten zastavuje v Safnernu v kantonu Bern. Odtud musíme do Meienriedu pěšky – dobrých čtyřicet minut.